

Сухіашвілі Д.

*аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Донецького національного університету*

В данной статье освещены торговые отношения между Европейским Союзом и Грузией, которые особо стремительно развиваются после «Революции роз», которую часто называют наиболее значимым событием с момента падения коммунистического режима.

This article covers the trade relations between the European Union and Georgia, which is particularly developing after the "Rose Revolution", which is often called the most important event since the fall of the communist regime.

Ця стаття висвітлює торговельні відносини між Європейським Союзом та Грузією, що особливо стрімко розвиваються після «Революції троянд», яку часто називають найбільш значною подією з часів падіння комуністичного режиму.

Ключові слова: Грузія, Європейський Союз, євроінтеграція Грузії, торгівля між Грузією та ЄС.

Актуальність

Трансформація політичного режиму в Грузії суттєво вплинула на теорію демократичного транзиту, поставивши перед науковою спільнотою завдання виявлення загального й особливого в політичних змінах у цій країні. Вивчення політичної трансформації в Грузії та її впливу на зовнішню політику, зокрема на євроінтеграційну стратегію країни, представляє додатковий інтерес у зв'язку із зростаючою роллю даної держави у міжнародних відносинах.

Мета та завдання дослідження

У дослідженні автор ставить перед собою завдання розглянути торговельні відносини між Європейським Союзом та Грузією, те що стало цікаво з точки зору дослідження після політичної трансформації в Грузії, що вплинула і на євроінтеграційну стратегію країни. Також автор відповідає на питання: чим така маленька країна як Грузія, може бути цікавим для Європейського Союзу?

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання торговельного діалогу між Грузією та ЄС знайшло відображення в працях вітчизняних і зарубіжних політичних трудах. Зокрема, ці статті і репортажі де широко і глибоко висвітлюється торговий оборот Грузії з країнами Євросоюзу і грузинська економіка, яка є однією з найбільш швидко зростаючих у колишньому Радянському Союзі. Зокрема, необхідно відзначити книгу Рамаза Путкарадзе «Торгово-економічні відносини між Грузією та ЄС» [1], Т. Беручашвілі, А. Караулашвілі, В. Мшвдобадзе «Грузія та Європейський Союз» [2]. Також необхідно відзначити статтю Е. Бараташвілі, А. Січінава, Л. Булія «Социально-экономические аспекты отношений ЕС и Грузии в рамках Европейской политики соседства» [3] та інші статті де ґрунтовно висвітлюються торгові відносини Грузії та ЄС. У статті було використано аналітичні матеріали провідних спеціалістів і наукових установ.

Основний зміст статті

Розташована на стику двох материків - Європи і Азії, між Заходом і Сходом, Грузія завжди стояла і зараз стоїть перед необхідністю вибору орієнтації. У пострадянський період становлення національної економіки супроводжується розмежуванням колишніх союзних республік і орієнтацією на країни т.зв. далекого зарубіжжя, бажанням самостійно інтегруватися в світові, європейські та азіатські економічні структури. Однак шлях, орієнтований тільки на власні сили і інтереси, пов'язаний зі складними перипетіями світової політики прагнення малих і при цьому слабо розвинених держав бути самостійними у виборі партнерів, стикається з амбіціями та інтересами великих держав, у яких свої цілі і завдання. У зв'язку з цим стійкий економічний розвиток Грузії можливий в рамках інтеграційних групвань [4].

Після розпаду Радянського Союзу Грузія отримала у спадщину економіку зі специфічною галузевою структурою, господарськими зв'язками, що розпалися, недіючою фінансовою системою, значним тінювим сектором. Десятиріччя перехідного періоду у Грузії – це роки, коли держава з трудом стримувалась на грані економічної катастрофи, що було наслідком не тільки воєнних дій під час осетинського і абхазького конфліктів, але й наслідком економічної ізоляції у який опинилась республіка.

Для Грузії торгівля та інтеграція у світову економіку тісно пов'язана із загальним економічним розвитком країни. В останні роки Грузія істотно просунулася і стає все більш економічно відкритою шляхом проведення масштабних реформ щодо лібералізації торгівлі.

У червні 2000 року Грузія стала членом Всесвітньої торгової організації. Подальші кроки по відкриттю ринків було прийнято в 2006 році, коли Грузія істотно скоротила тарифи на імпорт.

Торговий режим ЄС щодо дванадцяти інших колишніх радянських республік, що увійшли в СНД, до 1993 р. визначався Угодою про торговельне та економічне співробітництво між ЄЕС і СРСР, яка встановлювала дискримінаційні тарифи та нетарифні обмеження для товарів з

Радянського Союзу як країни з централізованим плануванням економіки. Це посилювало спад виробництва і зовнішньої торгівлі в пострадянських державах на першому етапі ринкової трансформації [5].

Як відомо, сучасна система світового господарства розвивається в умовах посилення економічної взаємозалежності країн і наростання впливу процесів глобалізації. В свою чергу для глобалізації є характерним поєднання процесів регіоналізації та інтеграції. Ця ситуація знайшла своє відображення в «парадоксі Нейсбіта»: «чим вище рівень глобалізації економіки, тим сильніше її найдрібніші учасники». Як зазначає Дж. Нейсбіт, з одного боку спостерігається прагнення до політичної незалежності і самоврядування, а з іншого - до формування економічних альянсів з метою отримання синергетичного ефекту від інтеграційних процесів.

Процеси інтеграції та регіонального співробітництва покликані вирішувати проблеми, що перешкоджають економічному розвитку, політичній стабільності та соціальній згоді. У зв'язку з цим для стійкого економічного розвитку Грузії необхідно враховувати виклики глобалізації, необхідність інтеграції в світові та регіональні господарські структури, можливості захисту національних інтересів, взаємовигідність міжнародної торгівлі та інших форм економічного співробітництва, заснованих на принципах рівноправного партнерства [6].

Варто відзначити, що перший договір, оформлений між Грузією та ЄС, підписаний у 1993 році, був про торгівлю текстилем.

Торгівля між Грузією і Євросоюзом здійснюється в рамках Угоди про Партнерство і Співробітництво, яка була підписана 22 квітня 1996 р. в м. Люксембург (Люксембург).

Головною метою Угоди про Партнерство і Співробітництво є створення в Грузії заснованої на істинно ринкових відносинах, керованої демократією економіки (основний елемент якої спирається на принципи ринкової економіки), яка має в своєму розпорядженні ресурси в результаті взаємодії приватних господарств і компаній, а не згідно державних планів, що, в свою чергу, створює передумову для інтеграції країни в європейську та світову економічні системи.

Для оздоровлення економіки Грузії та сталого розвитку Угодою про Партнерство і Співробітництво визначено наступні пріоритети:

Початок здійснення відображених у цьому документі ініціатив, перш за все у інституціональній сфері відповідно до вимог економіки і відкритих демократичних систем.

Виконання взятих обов'язків, що вимагає від Грузії змін в таких сферах, як вхід на ринок, захист інтелектуальних прав власності і виконання інших відображених в угоді вимог.

Між сторонами, що підписали угоду - Грузією і Євросоюзом, розгорнана тісна взаємна шляхом політичного діалогу, інтенсивних торгових відносин та інституційного зближення.

Дуже важливим є розділ третій УПС «Торгівля товарами». У цьому розділі визначено основні принципи товарообігу між Грузією і Європейським Союзом. Грузія і ЄС ввели до торгових стосунків між собою принцип свободи транзиту. Сторони забезпечують вільний транзит товарів через свою територію, що походять з митної території або призначені для митної території іншої сторони. Кожна зі сторін надає іншій звільнення від імпортичних мит і зборів на товари, що тимчасово ввозяться, на основі принципу найбільш сприятливого режиму і відповідно до своїх міжнародних зобов'язань і внутрішнього законодавства. За загальним правилом, встановленим в УПС, товари, що походять з Грузії, ввозяться до Співтовариства без кількісних обмежень, як і товари, що походять із Співтовариства, ввозяться до Грузії.

Європейська політика сусідства передбачає ще більшу відкритість ринку відповідно до принципів Світової Організації Торгівлі. В рамках Барселонського процесу узгоджено зону вільної торгівлі товарами та розпочато асиметричну лібералізацію. Європейська політика сусідства забезпечує шляхи і засоби для поглиблення лібералізації торгівлі та регіональної інтеграції. У планах дій - всебічне дослідження можливостей, закладених в структурах Європейського союзу, і їх використання в залежності від потреб кожного партнера, його потенціалу і пріоритетів економічної політики. Що стосується товарів, то тут необхідно вжити заходів щодо поліпшення адміністративного співробітництва та забезпечення поступової ліквідації нетарифних бар'єрів в торгівлі та розвитку відповідних інфраструктур. Вільна торгівля послугами країн ЄС з партнерськими країнами і між самими цими країнами вимагає і надалі гармонізувати їх законодавство в таких сферах, як корпоративне право, бухгалтерський облік та аудиторські правила [8]...

В межах сусідської політики найголовнішим є те, що після задоволення відповідних умов, Євросоюз відкриє своїм партнерам єдиний ринок. Це означає, що на останньому етапі здійснення політики сусідства Грузії повинні бути присуджені чотири фундаментальні свободи: вільне пересування товарів, послуг, капіталу та людей. Для цієї мети політика сусідства Європи вимагає від нових сусідів гармонізації відповідної частини свого законодавства (*acquis communautaires* - створені в Європі закони і правила).

Такі маленькі країни, як Грузія, зобов'язані використовувати переваги відкритої торгівлі. Так як на невеликому внутрішньому ринку переваги масового виробництва багатьох продуктів не можуть бути реалізовані, витрати виробництва вітчизняних товарів будуть дуже високими. Крім того,

невеликий внутрішній ринок не може надати широкий спектр товарів, необхідних у сучасній економіці. Як і будь-яка маленька країна, Грузія потребує імпорту продуктів, які не виробляються всередині країни. Для оплати цих товарів необхідна експортна виручка. Зовнішня торгівля повинна розглядатися як будь-яка технологія виробництва, яка перетворює сировину (наприклад, пшеницю) у продукт (хліб)... [9].

Грузинський уряд підтримує політику орієнтовану на експорт. Саме такий підхід, що практикується в останні роки, відповідає політиці зниження тарифів на імпорт.

З 1999 року Грузія внесена в список країн, що користуються Загальною системою пільг (преференцій) ЄС, завдяки чому велика частина товарів, що експортуються Грузією на ринок Євросоюзу, не обкладається митом. Починаючи з 2005 року на Грузію поширюється другий режим Загальної системи преференцій ЄС, який називається "Спеціальна система сприяння сталому розвитку та ефективному управлінню" (GSP +). Перший етап дії даного режиму завершився 31 грудня 2008 року. Другий етап, який розпочався 1 січня 2009-го, діяв до 31 грудня 2011 року.

Поділ повної схеми GSP 2005-2015 років на окремі етапи обумовлено необхідністю моніторингу за виконанням країнами всіх умов, встановлених для одержання або збереження статусу бенефіціара GSP. У 2005 році, коли схема GSP + вступила в силу, умовою для отримання країною статусу бенефіціара, згідно з положеннями регулювання ЄС, була ратифікація 16 основних конвенцій ООН, а до кінця 2008 року, країни, що користуються цими преференціями, а також нові країни, що бажають їх отримати, були зобов'язані ратифікувати вже 27 міжнародних конвенцій, що стосуються прав людини, сталого розвитку та ефективного управління. Крім того, вони повинні надавати оглядові доповіді про виконання положень цих конвенцій. Заявки на отримання або збереження статусу бенефіціара GSP + з додатком документів про ратифікацію 27 міжнародних конвенцій повинні були бути представлені Єврокомісії не пізніше 31 жовтня 2008 року. До літа 2008 року Грузією не були ратифіковані 2 з цих 27 конвенцій, що стало серйозною перешкодою для збереження статусу бенефіціара GSP +. Певні складнощі виникли і в зв'язку з відсутністю в законодавстві Грузії умов, визначених положеннями конвенцій Міжнародної організації праці (ILO). У вересні - жовтні 2008 року Парламент Грузії в прискореному порядку ратифікував дві конвенції, що залишилися (Картахенський протокол з біобезпеки та Конвенцію ООН проти корупції). Одночасно з цим в результаті інтенсивних консультацій і переговорів з Міжнародною організацією праці, уряд Грузії врегулювало існуючі проблеми і повідомив про це Єврокомісію. 31 жовтня 2008 р. Міністерство закордонних справ Грузії надало в Єврокомісію заявку на збереження схеми GSP + на 2009-2011 роки з додатком всіх необхідних документів. За рішенням Євросоюзу за Грузією зберігся статус бенефіціара системи преференцій GSP + на 2009-2011 роки.

Нова схема містить 6421 найменування продуктів. Треба зазначити, що в цей момент імпорт (з будь-якої країни) 2452 найменувань продукції обкладається в ЄС нульовим митним тарифом, а в разі GSP + до цього переліку додається ще 6421 найменування продукції, що в цілому складає 8873 найменування.

При експорті продукції на ринок Євросоюзу нульовим митним тарифом обкладається 8873 найменування продукції грузинського виробництва (92% усього переліку), а решта - 824 найменування (на цей час загальний товарний перелік ЄС складається з 9697 найменувань) - оподатковується за існуючої ставки [10].

У лютому 2004 року Євросоюз ввів в дію Інтернет-довідник - "EU Export Helpdesk" [<http://exporthelp.europa.eu/>], завдяки якому значно спростився процес отримання експортерами третіх країн інформації, необхідної для доступу на ринок ЄС. Розроблений Єврокомісією, Інтернет-довідник містить вичерпні відомості про митні тарифи, податок на додану вартість та акцизний податок, що діють в країнах-членах ЄС, про митні документи, необхідні при імпорті продукції на територію ЄС, а також корисні для підприємців дані торгової статистики. Завдяки Інтернет-довіднику експортери третіх країн мають змогу отримати інформацію про те, чи поширюються торговельні пільги Євросоюзу (і в якому обсязі) на вироблену ними продукцію. Треба відзначити, що, за існуючою статистикою, з усього обсягу вироблених в країнах, що розвиваються, товарів, на які поширюються торговельні пільги, на ринок Євросоюзу експортується лише 52%.

Торгівля між Грузією і Євросоюзом дуже несиметрична: у 2004 році частка Грузії в зовнішній торгівлі Євросоюзу складала 0,03% (імпорт Євросоюзу 299 млн. євро, а експорт - 496 млн. євро). На противагу цьому, торгівля з Євросоюзом становить приблизно 33% (перший партнер у сфері імпорту), а в експорті - 26% [11].

Основна група товарів, які імпортували з країн Європейського Союзу складається з: машин та транспортного обладнання, хімікатів та супутніх товарів, готових виробів, продуктів харчування і живих тварин, мінерального палива і мастильних матеріалів.

Зовнішньоторговельний оборот Грузії за 2011 р. порівняно з аналогічним показником минулого року виріс на 36% і склав 9247 млн. доларів США. Зовнішньоторговельний оборот Грузії в 2011 р. з країнами ЄС склав 2477 млн. доларів США і в порівнянні з аналогічним показником минулого року виріс на 41%, з них експорт склав 424 млн. доларів США (на 46% більше) а імпорт - 2053 млн. доларів США (на 40% більше).

Висновки та рекомендації

Масштаби ресурсного або споживчого ринків Грузії настільки малі, що вона не зможе економічно заінтересувати всю решту світу в здійсненні у державі крупних інвестиційних проектів. Чим же така маленька держава як Грузія може бути вигідна для Європи?

Вихід з такого, майже безнадійного становища, слід шукати у міжнародній економічній функції Грузії як незалежної держави.

Географічне положення регіону унікально. Грузія є мостом для торгівлі і комунікацій між Кавказом, Центральною Азією та Європою. Грузія є ключовою країною для транзиту ресурсів з Азербайджану до Туреччини і основною транзитною країною для вірменської торгівлі. Більш того, диверсифікація поставок енергоносіїв є одним з основних завдань ЄС і Грузія, завдяки своєму географічному розташуванню, здатна надати допомогу в досягненні цього завдання. Більшість транзитних шляхів, що проходять через цю країну, можуть обійти «нестабільні держави» і забезпечити Європу прямим доступом до ресурсів Середньої Азії та Каспійського моря.

Влада Грузії розуміє, що функціонування транспортного коридору прямо залежить від розвитку залізничного і морського транспорту, що «Новий шовковий шлях» є дуже важливим для стійкого розвитку країни. Саме цьому будуються аеропорти та швидкісні автомагістралі без яких неможливо нарощувати об'єми автоперевезень по території країни.

Відсутність ефективної системи регулювання глобальних економічних процесів на сучасному етапі дає поштовх подальшому розвитку та поглибленню двосторонніх відносин і взаємовідносин на регіональному рівні.

Європейський Союз стрімко намагається розвивати двосторонні економічні відносини у тому числі з Грузією. Причини трансформацій політики торгівлі Європейського Союзу треба шукати в глобальній світовій економіці, гострій конкуренції, особливо з боку США і Японії.

Література

1.Путкарадзе Р. Торгово-економічні відносини між Грузії та ЄС / Р. Путкарадзе. – Тбілісі. Універсал, 2010. – 408 с.

2.Беручашвілі Т. Грузія та Європейський Союз / Т. Беручашвілі, А. Караулашвілі, В. Мшвидобадзе. – Тбілісі, 2006. – 112 с.

3.Бараташвили Е., Сичинава А., Булия Л., Социально-Экономические Аспекты отношений ЕС и Грузии в рамках Европейской Политики Соседства / Кавказ и Глобализация. Швеция 2010 г. Выпуск 3-4, С. 56-57.

4.Экономика России и других постсоветских стран : учеб. пособие / под ред. А.С. Булатова. – М. : Экономистъ, 2005. – С. 69.

5.Корашвили Л. Д., Региональное экономическое развитие Грузии в рамках ОЧЭС и ГУАМ, Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ, Сборник научных трудов, г. Донецк 2011. – С. 27.

6.Дергачова В. В., Концептуальні основи Європейської інтеграції України, Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ, Сборник научных трудов, г. Донецк 2011. – С. 230.

7.Корашвили Л. Д., Региональное экономическое развитие Грузии в рамках ОЧЭС и ГУАМ, Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ, Сборник научных трудов, г. Донецк 2011. – С. 27.

8.The partnership and Cooperation Agreement. Офіційний сайт МЗС Грузії. – режим доступу: http://mfa.gov.ge/index.php?lang_id=&sec_id=458

9.Бараташвили Е., Сичинава А., Булия Л., Социально-Экономические Аспекты отношений ЕС и Грузии в рамках Европейской Политики Соседства, Кавказ и Глобализация, Швеция 2010 г. Выпуск 3-4, С. 56-57.

10.Developments and perspectives of Georgia exports to EU under the GSP+ regime / edited by Volkhart Vincentz [Електронний ресурс] : – режим доступу:<http://www.geplac.com/newfiles/GeorgianEconomicTrends/2008/Vincentz%20Final%202010.pdf>

11.Бараташвили Е., Сичинава А., Булия Л., Социально-Экономические Аспекты отношений ЕС и Грузии в рамках Европейской Политики Соседства, Кавказ и Глобализация, Швеция 2010 г. Выпуск 3-4, С. 59-60.

12.Европейский Союз / [Чкоидзе В., Акобия Э., Капанадзе С. и др.] ; под. ред. К. Гоголашвили. – Тбилиси. : Грузинский Фонд стратегических и международных исследований, 2006. – С. 37.